

ДО 160-РІЧЧЯ ПРОФЕСОРА АНДРІЯ ГОНЬКИ — ОРГАНІЗАТОРА ЛЬВІВСЬКОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ШКОЛИ ПОЧАТКУ ХХ СТОРІЧЧЯ

Доц. В. С. Гриновець, проф. Р. З. Огоновський, канд. мед. наук В. Я. Шибінський
Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького

Завдяки швидкому розвитку медичної науки, зокрема стоматології, постає питання щодо закономірностей і тенденцій цього процесу й розвитку в історичному ракурсі. Особистості, які у свій час безпосередньо були причетні до вибору напрямку розвитку, викликають інтерес і потребують вивчення як історичної спадщини.

На початку ХХ сторіччя у Львівському університеті на медичному факультеті було створено університетську стоматологічну амбулаторію для спеціалізації лікарів зі стоматологічного профілю. Першим керівником та організатором університетської стоматологічної школи був доктор Андрій Гонька. У статті автори висвітлили віднайдені в архівах і бібліотеках науково-бібліографічні дані доктора, згодом професора Львівського університету, який однозначно вплинув на розвиток сучасної української університетської стоматологічної школи Львівського національного університету імені Данила Галицького.

Ключові слова: доктор Андрій Гонька, Львівська університетська стоматологічна школа, стоматологічна амбулаторія Львівського університету 1907 року.

К 160-ЛЕТІЮ ПРОФЕССОРА АНДРИЯ ГОНЬКИ — ОРГАНИЗАТОРА ЛЬВОВСКОЙ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ СТОМАТОЛОГИЧЕСКОЙ ШКОЛЫ НАЧАЛА ХХ СТОЛЕТИЯ

Доц. В. С. Гриновец, проф. Р. З. Огоновский,
канд. мед. наук В. Я. Шибинский

Развитие медицинской науки и непосредственно стоматологии, ставит вопросы относительно закономерностей и тенденций этого процесса и развития в историческом плане. Большой интерес представляют лица, которые влияли на путь развития и им уделяется внимание при изучении исторического наследия.

В начале ХХ столетия во Львовском университете на медицинском факультете была образована университетская стоматологическая амбулатория для специализации врачей стоматологического профиля. Первым директором и организатором университетской стоматологической клиники был доктор Андрий Гонька. В статье авторы представили найденные в архивах и библиотеках научно-библиографические материалы о докторе, впоследствии профессоре Львовского университета, который оказал большое влияние на развитие современной украинской университетской стоматологической школы Львовского национального университета имени Данила Галицкого.

Ключевые слова: доктор Андрий Гонька, Львовская университетская стоматологическая школа, стоматологическая амбулатория Львовского университета 1907 года.

TO THE 160TH ANNIVERSARY OF PROFESSOR ANDRYI GONKA — ORGANIZER OF LVIV UNIVERSITY STOMATOLOGICAL SCHOOL AT BEGINNING OF XX CENTURY

V. S. Hrynovets, R. Z. Ohonovsyi, V. Ya. Shybinskyi

Mushroom growth of medical science, in particular stomatologies, causes a question in relation to conformities to law and this progress trends in the historical foreshortening. Personalities that at one time were directly participating to the choice of direction of development cause interest and need study as historical legacy.

At the beginning, XX of century in the Lviv university medical faculty and university stomatological outpatient's clinic was created for doctors' specialization to stomatological type. The first leader and organizer of university stomatological school was a doctor Andryi Gonka. In the article, authors lighted up discovered in archives and libraries scientifically-biographic data of doctor, afterwards professor of the Lviv university, which simply influenced on development of modern Ukrainian university stomatological school of the Danylo Halytskyi Lviv National University.

Keywords: Doctor Andryi Gonka, Lviv university stomatological school, stomatological outpatients' clinic of the Lviv University 1907.

Досліджуючи розвиток стоматологічної науки в Галичині та становлення стоматології у Львівському університеті, необхідно згадати доробок організатора львівської

Рис 1. Гонька Андрій
(1857–1909)

університетської стоматологічної школи початку ХХ ст. доктора Андрія Гоньки.

Доктор Андрій Гонька (Gońka) (рис. 1) — професор Львівського університету (з 1902 р. — доцент стоматології, 1909 р. — професор стоматології), перший керівник курсу стоматології на медичному факультеті Львівського університету, організатор і директор першої Львівської університетської стоматологічної амбулаторії, голова одонтологічної секції з'їздів лікарів у Львові [1, 3, 6, 7].

У Львові при кафедрі шпитальної хірургії медичного факультету Цісарсько-королівського

Рис. 2. Підручник із печаткою доктора А. Гоньки та штамп стоматологічного інституту

університету Франца І, якою тоді керував професор Людвіг Антон Ридигер, за державний кошт формувалася клінічна амбулаторна база для стоматологів. У 1894 р. на цій кафедрі відновлено курс стоматології, який знову розпочав свою роботу у Львівському університеті після перерви від 40-х років ХІХ ст. (із 1828 р. до 1841 р. одонтологія викладалася професором Карлом Калігою, а з 1841 р. до 1845 р. — професором Вінсентом Штраським). Викладати курс стоматології було довірено докторові Андрію Гоньці [5].

Із архівних матеріалів довідуємося, що Андрій Гонька народився 10 вересня 1857 р. у містечку Бережниця поблизу Кракова. У 1877 р. закінчив гімназію в Кракові, а у 1883 р. — Ягеллонський університет. Із цього ж року розпочав лікарську кар'єру на посаді лікаря шпиталю Святого Лазаря в Кракові, стажувався як асистент у професора А. Заревича (дерматовенерологічне відділення), а також як асистент професора А. Обалінського (відділення внутрішніх хвороб) та асистент професора С. Паренського (хірургічне відділення) [8].

У 1886–1887 рр. доктор Андрій Гонька пройшов спеціалізацію з одонтології в одонтологічному інституті Берлінського університету. З 1887 р. почав працювати приватним лікарем-одонтологом у Львові, а з 1894 р. — на медичному факультеті Львівського університету спочатку асистентом, а у 1894–1909 рр. — доцентом стоматології на кафедрі шпитальної хірургії [5].

У 1900 р. захистив докторську дисертацію «O wydzieleniu i skladze sliny gruczolu przyusznego (parotis) pod wplywem rozmaitych czynnikow» (Przegl. Lek, 1900), із 1902 р. — доктор медицини, габілітований доцент кафедри шпитальної хірургії медичного факультету Львівського університету, веде курс стоматології. У 1905 р. Вченою радою університету Андрія Гоньку обрано директором університетської зуболікарської амбулаторії та керівником стоматологічного інституту (рис. 2), а з червня 1909 р. його затверджено як професора стоматології зазначеної кафедри.

18 травня 1907 р., після багатьох років організаційних заходів, розпочинає роботу амбулаторія стоматології Львівського університету на вул. Оссолінських (тепер — В. Стефаніка) (рис. 3),

директором якої призначено доцента Андрія Гоньку. Амбулаторія була науковою та навчально-клінічною базою для студентів-медиків, центром для спеціалізації зі стоматології, включаючи надання безкоштовної стоматологічної допомоги населенню. Після урочистого відкриття 21 травня 1907 р. офіційно розпочато діяльність цієї установи [4]. Загальна площа клініки становила 142 м², тут були розміщені три навчально-клінічні кабінети, зуботехнічна лабораторія, почекальня та підсобні приміщення. Закуплено сучасне стоматологічне обладнання та матеріали, зокрема електричні стоматологічні установки, підведено воду, каналізацію і телефон, приміщення повністю електрифіковані.

У клінічній амбулаторії сформовано штат працівників, серед яких працював відомий доктор-стоматолог, доцент (згодом професор) Теодор Богосевич (Bohosiewicz), котрий після раптової смерті професора Гоньки у 1909 р. упродовж певного часу керував клінікою та читав курс стоматології [4, 5].

У клініці було передбачено надання терапевтичної, хірургічної допомоги та протезування населення з метою відпрацювання практичних навичок спеціалізації стоматологічного профілю слухачів медичного факультету, а також проведення науково-практичних досліджень із клінічної стоматології. У період від 21 травня 1907 р. до 11 липня 1908 р. під керівництвом

Рис. 3. Будинок, у якому була розміщена університетська стоматологічна клініка-амбулаторія (1907)

доцента Андрія Гоньки в клініці Львівського університету було прийнято 3257 пацієнтів, водночас кожного дня проліковувалися в середньому по 20 пацієнтів.

Окрім практичної роботи за час перебування на посаді керівника клініки доктор Андрій Гонька активно займався науковою роботою та експериментальними дослідженнями тканин зуба на кафедрі гістології медичного факультету Львівського університету.

За час своєї наукової діяльності Андрій Гонька опублікував близько 20 праць, надаючи перевагу практичній лікарській стоматологічній практиці. Його наукові інтереси — це знеболення зубощелепної ділянки, хвороби пульпи зуба, мінеральний обмін у кістках і зубах, пломбувальні матеріали, хвороби пародонта й зубів та їх профілактика, хірургія кіст порожнини рота, організація зуболікарської допомоги населенню. Дослідив склад слини привушних залоз у нормі й експерименті, роль сполук фосфору в будові кістки й зуба, ефективність пломбування каріозних порожнин кремнієвими матеріалами, опрацював статистичний звіт діяльності першої Львівської зуболікарської амбулаторії [1, 2, 5].

Із наукових праць відомі такі: «Про знечуження шкіри кокаїном під впливом електричного струму» (часопис «Лікарський огляд», 1899), «Про кон'югаційну теорію Монгерштерна» (часопис «Лікарський огляд», 1900), «Про виділення і склад слини привушної залози під впливом різних чинників» (часопис «Лікарський огляд», 1900), «Про утворення кіст слизової оболонки ясен» (часопис «Польський архів біологічних і медичних наук», т. 1, 1901), «Про так звані силікатні пломби» (часопис «Огляд дентистичний», Варшава, 1904), «Гіперемія пульпи в клінічному розумінні» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1906), «Про роль фосфору в організації субстанцій кістки і зуба» (Пам'ятка X з'їзду лікарів і природників Польщі, 1907), «Який метод лікування некрозу пульпи і кореневих каналів дає найкращі результати?» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1907), «До питання патогенезу альвеолярної піореї» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1907), «Про пломби з порцелянових

цементів» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1907), «Про кремнієві пломби» (часопис «Хроніка дентистична», Варшава, 1908), «Цікавий випадок протоки підщелепової залози» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1908), «Защемлення нерва» (часопис «Лікарський огляд», 1908), «Чи можна вважати адреналін протизапальним засобом при запаленні періодонту» (часопис «Лікарський огляд», 1908), «Звіт про роботу амбулаторії дентистики Львівського університету» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1908). Відомі монографії Андрія Гоньки: «Альвеолярна піорея в світлі власних досліджень» (Львів, 1905); «Хвороби зубів та їх запобігання» (Львів, 1906) [3, 6, 7].

Окрім науково-практичної діяльності, Андрій Гонька брав активну участь у громадському житті лікарської стоматологічної спільноти. Він був головою одонтологічної секції з'їзду лікарів у Львові (1897, 1900, 1907), учасником IV з'їзду Лікарських асоціацій Австрії (1898), делегатом з'їздів лікарів (1897, 1900, 1903, 1907), фундатором одонтологічного інституту медичного факультету Львівського університету [2, 5, 7].

При університетській стоматологічній амбулаторії Андрій Гонька своїм коштом організував

зуботехнічну школу у Львові, активно працював позаштатним першим консультантом зубо-лікарського відділення Львівської загальної поліклініки, був засновником бібліотеки фахової літератури при курсі стоматології на базі університетської стоматологічної амбулаторії, ініціатором створення Львівського науково-практичного товариства лікарів-стоматологів, організованого в 1911 р. вже по смерті професора А. Гоньки. Ініціатор благочинних пожертвувань власних коштів у фонд сиріт і вдів померлих лікарів [5].

Доктор Андрій Гонька раптово помер 23 липня 1909 р. під час відпустки, перебуваючи на відпочинку в с. Татарові (Галичина, Станіславський повіт, тепер Івано-Франківської обл.), похований у Бжесцю (Польща) [5, 6].

Аналізуючи організаторську, наукову, практичну та громадську діяльність доктора Андрія Гоньки, можна стверджувати, що завдяки його зусиллям було створено сучасну Львівську університетську стоматологічну клініку європейського зразка з застосуванням найновіших тогочасних технологій, а також організовано університетську наукову стоматологічну школу. Це в перспективі створило можливість становлення сучасної Львівської університетської стоматологічної школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриновець В. С. Гонька Андрій / В. С. Гриновець // Енциклопедія сучасної України. — Київ : НАН України, 2008. — Т. 7. — С. 717.
2. Кухта С. Й. З джерел Львівської стоматології / С. Й. Кухта // Новини стоматології. Актуальні проблеми. — Львів : Львів. держ. мед. ін-т, 1990. — С. 7–9.
3. Луцик Л. А. Основні напрями в розвитку діяльності кафедр Львівського медінституту / Л. А. Луцик, О. В. Коваль. — Львів, 1966. — С. 187–192.
4. Gońka A. Sprawozdanie ambulatorium dentystycznego Uniwersytetu Lwowskiego / A. Gońka // Lwowski Tygodnik Lekarski. — 1908. — R. II, № 38. — S. 433–435.
5. Hahn F. Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. — Т. 2 : 1888/89–1909/10/F. Hahn. — Lwów, 1912. — 700 s.
6. Łepkowski W. J. Dr. Andzej Gonka / W. J. Łepkowski // Przegląd Lekarski. — 1909. — № 43. — S. 493.
7. Wojtkewicz-Rok W. Dzieje Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1894–1918 / W. Wojtkewicz-Rok. — Wrocław, 1992. — S. 74–75.
8. Zwoździak W. Historia Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwowskiego / W. Zwoździak // Archiwum Historii i Filozofii Medycyny. — 1965. — Т. XXVIII. — S. 328–329.